

14.09.2021

Językoznawstwo

Historia języka polskiego jako doświadczenia wspólnotowego, tom 2

Autor/Redaktor: Stanisław Borawski, Marzanna Uździcka

Wydawnictwo: Uniwersytet Zielonogórski

ISBN: 978-837842-424-6

Historia języka polskiego jako doświadczenia wspólnotowego

to dwutomowe dzieło, które powstało w ramach mecenatu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, tj. Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, jako projekt nr 0063/FNiTP/H11/80/2012 pod nazwą: *Historia języka i wspólnot komunikatywnych polskich w 50. wykładach*.

W latach 1949-1956, gdy na polskim gruncie językoznawczym rozgorzała dyskusja nad pochodzeniem ogólnego polskiego języka literackiego i czasem jego powstania, tj. wyodrębnienia się w postaci ponaddialektalnej, pojawił się problem krystalizacji pierwszych norm językowych. Badaczy interesowało przede wszystkim wskazanie podłoża dialektalnego, na którego gruncie rozwinął się język ogólny. Do zwolenników tezy o wielkopolskim pochodzeniu polszczyzny ogólnej należał Kazimierz Nitsch i Tadeusz Lehr-Spławiński, do przedstawicieli nurtu małopolskiego – Witold Taszycki, Tadeusz Milewski, do umiarkowanego wielkopolskiego zaś – Stanisław Urbańczyk [Meyenowa 1956 i Borawski 2000: 222-256]. Kształtowanie bowiem normy, czyli zespołu reguł decydujących o wyborze tych, a nie innych środków językowych, jest silnie sprzężone z narodzinami języka literackiego. Według niektórych (K. Nitsch, T. Lehr-Spławiński) o śladach normy można mówić już w czasach najdawniejszych, tj. w XI wieku, według innych (W. Taszycki) ma ona późniejszą genezę – w wieku XVI. Przesłanki na temat istnienia normy językowej widać już w okresie XII-XIII wieku [Dunaj 1980].

Dyskusja nad pierwszymi próbami normalizacji użyć języka i nowymi wzorami wewnątrzspólnotowej komunikacji nie przyniosła jednoznacznych odpowiedzi na podstawowe pytania dotyczące czasu powstania polszczyzny ogólnej i jej dialektalnych źródeł. Mankament metodologiczny prowadzonych rozważań – zdaniem Bogdana Walczaka – polegał na wyliczaniu cech poszczególnych dialektów, jakie przeważają w polszczyźnie literackiej.

[fragment wstępu]

Spis treści

Rozdział XVII. Rafał Zarębski, Początki i rozwój drukiarstwa w Polsce – pierwsze próby normalizacji użyć języka i nowe wzory wewnątrzspółnotowej komunikacji, 7

Rozdział XVIII. Magdalena Hawrysz, Rozwój funkcjonalny i genologiczny piśmiennictwa XVI wieku jako wyraz zmian w sposobach życia i źródło wzorów dla czasów późniejszych, 27

Rozdział XIX. Danuta Kowalska, Odkrywczy potencjału narodowego środka komunikatywnego w funkcji estetycznej: Mikołaj Rej, Jan Kochanowski, 45

Rozdział XX. Danuta Kowalska, Język polski w ruchu reformacyjnym, 75

Rozdział XXI. Rafał Zarębski, Ilościowy i jakościowy stan leksyki na tle przekształceń w życiu wspólnoty komunikatywnej polskiej – składniki rodzime i asymilowane, 89

Rozdział XXII. Magdalena Hawrysz, Europejskość i odrębności – humanistyczne, reformacyjne i edukacyjne podłoże konwencji genologicznych okresu kształtowania się wspólnoty komunikatywnej narodu szlacheckiego, 103

Rozdział XXIII. Dorota Szagun, Wychowanie do służby publicznej i urzędów – sarmacka ideologia stanowa i jej językowe tropy, 117

Rozdział XXIV. Magdalena Jurewicz-Nowak, Iwona Pałucka-Czerniak, Niemcy, Czesi, Żydzi, Włosi i Francuzi – ich udział w kształtowaniu polszczyzny potocznej i języka elity państwowej, 131

Rozdział XXV. Dorota Szagun, Wojsko, wojny i orientalne sąsiedztwo – ich wpływ na obyczaje, leksykę i frazeologię, 147

Rozdział XXVI. Magdalena Jurewicz-Nowak, Udział czynnika ruskiego w kształtowaniu się środka komunikatywnego wieloetnicznej wspólnoty państwowej, 161

Rozdział XXVII. Anetta Gajda, Początki i rozkwit szkolnictwa jezuickiego i pijarskiego – kariera retoryki w życiu publicznym i formach obyczajowych, 173

Rozdział XXVIII. Iwona Pałucka-Czerniak, Terytorialne, demograficzne, społeczne i instytucjonalne czynniki przekształceń obyczaju językowego w wieloetnicznym państwie, 187

Rozdział XXIX. Iwona Pałucka-Czerniak, Prawo, kultura prawna i etykieta: szlachetni, sławetni i pracowici do połowy XVII wieku. Prawo stanowione i zwyczajowe w zachowaniach językowych, 203

Rozdział XXX. Magdalena Jurewicz-Nowak, Język na dworze monarszym, dworach magnackich – przemiany obyczajowe, udział wzorów obcych w języku i obyczajach,

217 Rozdział XXXI. Magdalena Hawrysz, Językowe zachowania polityczne – sejmy, sejmiki i publiczne użycia języka narodowego, 229

Rozdział XXXII. Anna Wojciechowska, Wykształcanie się użycia administracyjno-kancelaryjnych i prawnych języka polskiego – tradycja rodzima i autorytet wzorów obcych, 243

Rozdział XXXIII. Dorota Szagun, Rycerz-sarmata – wojny i wpływ czynnika militarnego na język polski do połowy XVIII wieku, 253

Rozdział XXXIV. Dorota Szagun, Dezintegracja wspólnoty komunikatywnej państwowej. W zaciszu szlacheckiego dworku – językowe kompetencje sarmackiego i saskiego erudyty, 267 Rozdział XXXV. Magdalena Jurewicz-Nowak, Bilans wpływów obcych na język polski do połowy XVIII wieku, ich tło społeczne, gospodarcze, militarne i kulturalne, 279

Rozdział XXXVI. Rafał Zarębski, Obraz polszczyzny XVIII wieku – nowoczesność i konserwatyzm – elita intelektualna i jej znaczenie wzorcotwórcze, 297

Rozdział XXXVII. Irmina Kotlarska, Oświeceniowa elita intelektualna i polityczna jako protoplaści nowych kierunków przekształceń języka polskiego, 311

Rozdział XXXVIII. Magdalena Pietrzak, Szkoła Rycerska, Komisja Edukacji Narodowej, Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych, „Monitor” – nowe widzenie roli oświaty i wychowania, 327

Rozdział XXXIX. Anetta Gajda, Początki zorganizowanego ruchu naukowego – Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 341

Rozdział XL. Rafał Zarębski, Sytuacja wspólnoty komunikatywnej języka ogólnego w zaborze rosyjskim, 351

Rozdział XLI. Anna Wojciechowska, Sytuacja wspólnoty komunikatywnej języka ogólnego w zaborach pruskim i austriackim, 367

Rozdział XLII. Irmina Kotlarska, Małe wspólnoty komunikatywne – ich udział w obronie świadomości narodowej i językowej, 379

Rozdział XLIII. Iwona Pałucka-Czerniak, Filologiczne i dydaktyczne początki językoznawstwa polonistycznego – edytorstwo zabytków, gramatyki i leksykografia do końca XIX wieku, 397

Rozdział XLIV. Marzanna Uździcka, Idea normalizacji i jej ewolucja przed uchwaleniem zasad pisowni – pielęgnacja języka narodowego w XX wieku, 413

Rozdział XLV. Magdalena Jurewicz-Nowak, Syntezy wiedzy historycznej o języku polskim – ich generacyjne nacechowanie i narracyjny dydaktyzm, 431

Rozdział XLVI. Dorota Szagun, Udział szkoły i instytucji oświatowych w poszerzaniu społecznej bazy polskiego języka ogólnego, 447

Rozdział XLVII. Magdalena Pietrzak, Nowe środki techniczne i instytucjonalne jako czynnik dynamizujący wytwarzanie i upowszechnianie wzorów zachowań językowych, 459

Rozdział XLVIII. Anna Wojciechowska, Wspólnoty komunikatywne języka polskiego po tysiącu lat – przekształcenia wspólnot terytorialnych na tle demograficznym i migracji ludności, 473

Rozdział XLIX. Marzanna Uździcka, Wspólnoty komunikatywne języka polskiego po tysiącu lat – zróżnicowanie socjalne języka na tle przemian w sposobach życia, 485

Rozdział L. Iwona Pałucka-Czerniak, Język polski poza obecnym obszarem państwowym – europeizacja i globalizacja a świadomość językowa i etniczna, 593

Rok publikacji: 2021

Strony: 516

Linki:

- <http://www.ow.uz.zgora.pl/produkt/historia-jezyka-polskiego-jako-doswiadczenia-wspolnotowego-tom-2/>

Słowa kluczowe: historia języka, dzieje używania języka polskiego